

A bűnüldözés és a büntető igazságszolgáltatás nagy kihívása:

Kínálati oldali kábítószer-bűncselekmények felderítése és bizonyítása Magyarországon

*

Ügyészek a libikókán

A kínálati oldali kábítószer-bűncselekmények felderítése és bizonyítása Magyarországon

– ABSZTRAKT –

A piac

Az ENSZ Kábítószer és Bűnözés Elleni Hivatala (UNODC) és a Nemzetközi Monetáris Alap (IMF) becslése szerint az illegális drogkereskedelemből származó haszon mintegy 600 milliárd dollár volt 2010-ben, amely a világ kereskedelmének 7,6%-át teszi ki. Megközelítőleg 1,5 trillió dollár drogkereskedelemből származó pénzt mostak tisztára jogszerűen működő vállalkozásokon keresztül, amely a világ GDP-jének az 5%-a. A kábítószer-kereskedelem a legprofitábilisabb önálló szektorként működik a feketegazdaságban. Jelenleg a nagyobb szervezett bűnözői csoportok bevételek mintegy 70%-át kábítószer-kereskedelemből szerzik.

Az illegális kábítószerpiac számos hasonlóságot mutat a legális piacokkal. „Vannak eladók és vevők, nagykereskedők és kiskereskedők, importőrök és disztribútorok, árstruktúrák, egyensúlyi helyzetek, profitok és némely esetben veszteségek.” (Arlacci, 1998).

A kábítószer-kereskedők olyan termelési és elosztási stratégiát, direkt marketinget dolgoztak ki, amely eltérően a legitim árucikkek termelésétől és forgalmazásától, kalkulálnak az igazságügyi hatósági beavatkozások miatti veszteségekkel, illetve az igazságszolgáltatással és egyéb hatóságokkal kapcsolatos egyéb kiadásokkal. A kábítószer elosztása tulajdonképpen a *multilevel marketing* (többszintű értékesítés) vagy *network marketing* (hálózati kereskedelem) értékesítési forma alapján történik, természetesen az illegitimitásból adódó korlátok figyelembevételével, illetve a speciális marketing stratégiák beléptetésével. Ezek a vásárlás-ösztönző marketingformák világszerte elterjedt változatai. Az értékesítést lényegében a „független termékforgalmazókból” álló, többszintű érdekeltségi viszonyok alapján épülő hálózat végzi, mely a terméket vagy szolgáltatást közvetlenül, direkt módon juttatja el a fogyasztókhoz.

Nyilvánvaló, hogy a kábítószerrel kapcsolatos network marketing során a tevékenységet és a piaci szereplőket veszélyeztető kockázati tényezőket (pl. rendőrség, a határrendészet intervenciói) igyekeznek elkerülni a résztvevők. Ezt részben a legális üzleti tevékenységeknél konspiratívabb marketinggel és akár kenőpénzek alkalmazásával biztosítják. A jelenlegi disztribúciós struktúra világviszonylatban rendkívül színes képet mutat, valamiben azonban kontinensektől függetlenül megegyezik: egyre jellemzőbb a széttagoltság, ami méginkább kedvez a network értékesítésnek. Manapság az internet elterjedtségét és a netmarketing lehetőségét kihasználva a drogpiacon alsóbb szintű disztribúciós piaci tevékenységének jelentős része ezen az értékesítési csatornán zajlik. Sok esetben a vevő és az eladó csak virtuális szereplő.

Mivel a termék és a szolgáltatás büntetőjogi tilalom alá esik, így nem pályázhatnak állami megrendelésekre, nem kérhetnek védelmet vagy jogorvoslatot szerződészegés, megkárosítás, csalás sértettjeként, illetve, ha piaci magatartásukkal összefüggésben

erőszakos bűncselekmények, továbbá pénzügyi és/vagy gazdasági bűncselekmény áldozatai válnak. (Lásd erről bővebben *Reuter*)

A kábítószer-kereskedelem minden szereplője ezért úgy szervezi és irányítja üzleti tevékenységét, hogy minimalizálja a sebezhetőség, a lebukás kockázatát. Ennek egyik legbiztosabb eszköze, hogy a „cég” humán erőforrása erősen korlátozott és szelektált: alkalmazottak rokonokból és közeli, megbízható barátokból álló network-öt alkotnak; a másik pedig, hogy az üzletfelek köre rendkívül szűk és kívülállók számára nehezen elérhető.

A büntető igazságszolgáltatás

A büntető igazságszolgáltatás rendszere az ún. hagyományos bűncselekmények felderítése és az azokban történő eljárás tekintetében jóval egységesebb gyakorlatot folytat. Ennek oka, hogy ezek a cselekmények már hosszú ideje büntetendő cselekmények, letisztult megfogalmazások jellemzik az anyagi jogi rendelkezéseket, és illeszkedik egymáshoz az anyagi és az eljárásjogi környezet.

Ezzel szemben azokkal a cselekményekkel, devianciákkal szemben, amelyeket a társadalom csak pár évtizede vagy még korábban definiált bűncselekménynek, még maga a jogalkotás is „keresi a fogást”.

A kábítószer-bűncselekmények tipikusan ezt a kategóriát képviselik, így nem véletlen, hogy az igazságszolgáltatás rendszere nehezen boldogul velük. Nemcsak hazánkban, de a fejlett országokban is ez a helyzet.

Ezeknek a cselekményeknek a felderítéséhez és bizonyításához nem elégségesek a hagyományos eszközök, technikák, tudások és ismeretek. Mivel e jelenségek rendkívül összetettek, elkövetésük is speciális szakértelmet igényel. Az igazságügy rendszerének pedig, ha lépést akar tartani az illegális drogpiaccal és az elkövetőkkel, igazodnia kell ehhez.

A társadalom, mivel más társadalompolitikai eszközök nem voltak képesek a jelenség kezelésére, a büntető igazságszolgáltatást „hatalmazta fel”, illetve a kriminálpolitikai eszközöket részesítette előnyben az illegális drogpiacon visszaszorítására. *Tudomásul kell venni azonban, hogy a büntető igazságszolgáltatás rendszere jellegénél fogva, önmagában, nem alkalmas egy olyan illegális gazdasági tevékenység visszaszorítására, amely azért funkcionál és azért ennyire elterjedt, mert a tiltás ellenére létező társadalmi igényt, keresletet elégít ki és minden más piacon gyorsabban megtérülő extraprofit maximalizálható.*

Ilyen vonatkoztatási rendszerben a büntetőjog, illetve az abban foglalt büntetések e cselekmények tekintetében az alapvető – generál- és speciális prevenciók – funkciójukat sem képesek betölteni.

Úgy tűnik, hogy a kínálati oldali kábítószer-bűncselekményekkel kapcsolatos bizonyítási nehézségek egyrészt a szabályozni kívánt jelenség és a büntető igazságszolgáltatás viszonyrendszerében, másrészt pedig jogalkalmazó szervezetek közötti interakciókban (kooperáció és kommunikáció minőségében, illetve az egységes jogértelmezésben) gyökereznek.

A „viszonyrendszerrel” kapcsolatos probléma kezelésére a jogalkalmazóknak kevés befolyásuk van, azonban az interakciók vonatkozásában a kooperáció és a kommunikáció minőségének javítása, az egységes jogértelmezés megvalósítása már reális, elérhető cél.

A bizonyíthatóság, legyen szó akár kontinentális, akár angolszász jogrendszerrel rendelkező országról, a kínálati oldali kábítószer-bűncselekmények vonatkozásában meglehetősen nehéz. Az eljárások egyik alapproblémája ugyanis, hogy nincs feljelentő, nincs sértett, aki a hatóság segítségét kérné. Ezért a bűncselekmény észlelésére jellemzően csak

operatív adatgyűjtéssel van lehetőség. Az operatív adatgyűjtésből származó információk nyílttá tétele azonban nem jelenti feltétlenül azok vádképviselési eljárás során történő felhasználhatóságát. Mivel az operatív nyomozati szak, a realizálás, és tulajdonképpen az első gyanúsított kihallgatás idején szerzett információk, adatok a meghatározóak ezekben az eljárásokban, így az ügyésznek nagyon kicsi a lehetősége és az esélye az ügyészi szakban újabb ügydöntő bizonyítékok beszerzésére.

Ma a kínálati oldali kábítószer-bűncselekményekben eljáró ügyészek többsége reaktív szerepben van. A felderítés eredményét a rendőrség *fait accompli* az ügyész elé teszi, akinek sokszor kevés ismerete illetve bevonódási lehetősége van a nyomozati – felderítő – tevékenységet illetően. Az ügyésznek proaktív szerepet kell játszania, de a saját szerepkörén és saját kompetenciahatárain belül! Nem az egyes nyomozati feladatok, szerepek tevékenységek feletti diszponálás, irányítás megszerzése a cél, hanem az együttműködés, a minőségi, a hatékony koordináció és kommunikáció rendőr és ügyész között.

Az ügyész információgyűjtésbe történő bevonódásának mértéke ugyanis szignifikáns hatással lehet a sikeres vádképviselésre.

Miközben mindkét szervezet felderítésben, eljárásban részt vevő tagjai nagyfokú szakértelemmel kell hogy rendelkezzenek a jelenséget és a vonatkozó jogszabályi környezet alkalmazását illetően, *Goldstock (1992)* megfogalmazásával élve: „mindkét szervezetnek ismernie és egyben tiszteletben is kell tartania a másik szerepét, tevékenységét az eljárás folyamatában”.

Kérdés azonban továbbra is, hogy hogyan legyen hatékony a büntető igazságszolgáltatás rendszere éppen a bűncselekmény tárgya iránt erős kereslet miatt a nyomozati oldalon jelentős konspirációt igénylő eljárásokban, ha az operatív felderítést a lehallgatási vagy figyelési kapacitás, a bizonyítást pedig erős nyomatékmal a hatóságok költségvetési kerete, illetve a bűnügyi szakértői intézetek finansziális helyzete határozza meg?!